

Skyddsvärda skalbaggar och andra organismer i lövträdsmiljöer i Helsingborgs stad

Andreas Malmqvist
Naturcentrum AB 2005

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Metod	6
Resultat.....	8
Sammanställning från respektive lokal	12
Ramlösaravinen.....	12
Pålsjö skog	14
Gyhult.....	17
Hjälmsults Kungsgård.....	19
Nellåkraskogen.....	20
Referenser	22

Bilaga 1. Fynduppgifter från fönsterfällor

Bilaga 2. Flygbilder över lokalerna

Framsida: Bokblombock *Anoplodera scutellata*

Sammanfattning

Under 2005 inventerades skyddsvärda arter i fem tätortsnära skogsmiljöer i Helsingborg. De undersökta skogarna är i huvudsak bokdominerade, ofta med inslag av ek. Syftet med inventeringen är att klarlägga vilka naturvärden som finns och om områdena hyser några särskilt skyddsvärda arter. Närheten till staden har medfört att ett par av lokalerna är mycket välbesökta av allmänheten. Därför är även en informationsspridning av områdena naturvärden av mycket högt värde. Särskild tyngdpunkt har legat på den vedlevande skalbaggsfaunan men intressanta fynd av andra insekter, lavar och mossor har också noterats. I varje område placerades två fönsterfällor för undersökning av skalbaggsfaunan. Inventeringsmetodikerna omfattade även sållning av mulm och vedrester samt fältobservationer. För varje undersökt område presenteras kortfattade naturvårdsinriktade förslag till skötsel.

De bokskogsdominerade skogarna i Helsingborg hyser förvånansvärt höga naturvärden. Flera av de noterade arterna är mycket sällsynta och förekommer endast på ett fåtal ytterligare lokaler i landet. Detta visar sig även i de mycket tätortsnära lokalerna Ramlösaravinen och Pålsjö skog. Trots läget hyser alltså dessa båda lokaler kvalitéter mycket utöver det vanliga.

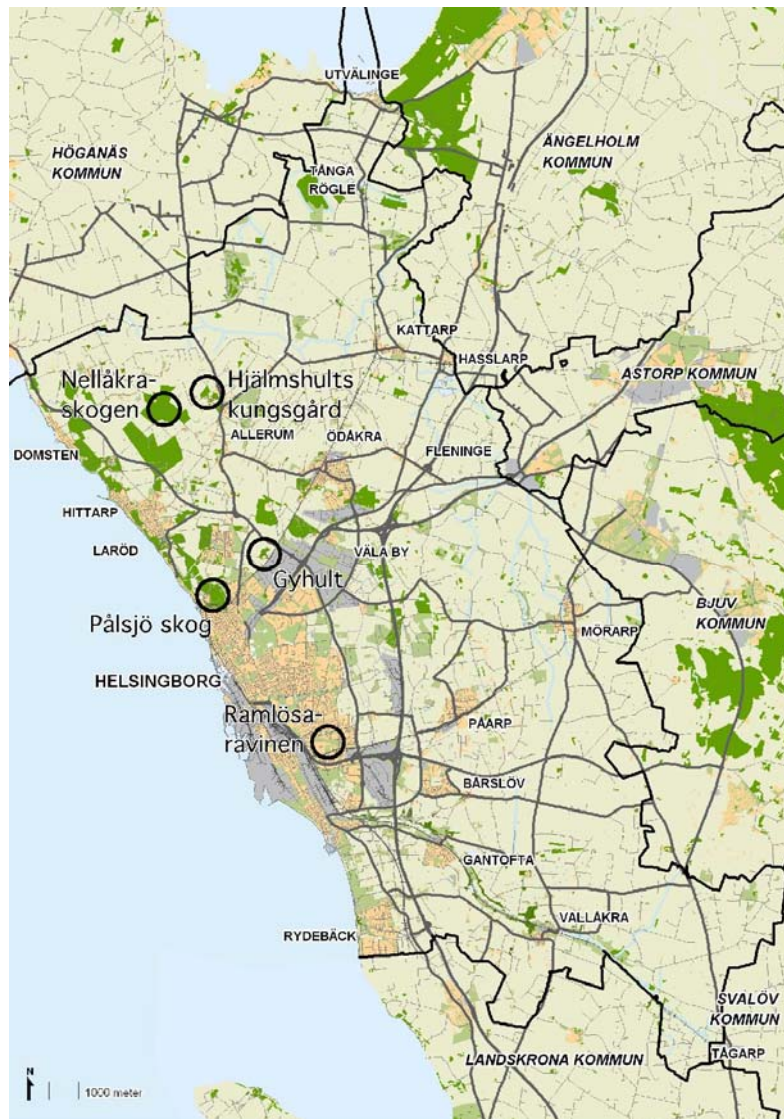
Totalt noterades 34 rödlistade arter fördelade på 27 vedlevande skalbaggar, 6 lavar och en mygga. Antalet rödlistade arter varierade mellan 9 (Gyhult) och 18 (Nellåkraskogen). På samtliga lokaler förekom ett flertal rödlistade arter som är karaktärsarter för gamla bokskogsmiljöer med mycket högt naturvärde. Av dessa kan nämnas bokblombeck *Anoplodera scutellata*, de båda stumpbaggar *Aeletes atomarius* och *Plegaderus dissectus* gråbandad trägnagare *Anobium costatum*, bokbarkglansbagge *Rhizophagus brancsiki* liksom bokvärtlav *Pyrenula nitida* och stiftklotterlav *Opegrapha vermicellifera*. Den ovan nämnda bokblombecken är en våra mest sällsynta bokskogsarter.

Utöver ovanstående arter gjordes även ett flertal andra mycket intressanta fynd, främst bland vedlevande skalbaggar. Ett av de mer oväntade fynden gjordes i Pålsjö skog. I en fönsterfälla på en gammal bok fångades den mycket sällsynta trägnagaren *Priobium carpini*. I Sverige är denna skalbagge endast känd från Skåne där den vid några tillfällen hittats inomhus i gammalt trävirke. Fynd i naturliga miljöer är än mer sällsynta och Pålsjö skog är tillsammans med Torup de enda kända lokalerna i landet. Exempel på andra mycket sällsynta arter i de undersökta skogarna är halvknäpparen *Eucnemis capucina*, klubbhornsbaggen *Trichonyx sulcicollis* och vedviveln *Stereocorynes truncorum*, samtliga endast kända från 10-20 lokaler i landet.

Fynden visar på de mycket höga kvalitéter som finns i bokskogsmiljöer i Helsingborg. En jämförelse med andra undersökningar visar att bokskogsområdena i Helsingborgstrakten utgör några av de mest intressanta och skyddsvärda i Sverige, åtminstone vad gäller vedlevande skalbaggar.

Inledning

På uppdrag av Helsingborgs stad (Widar Narvelo och Fredrik Bengtsson, Stadsbyggnadskontoret) har en inventering av skyddsvärda arter i fem tätortsnära skogsmiljöer genomförts under år 2005. Projektet har genomförts inom ramen för naturvårdsinvesteringsprogrammet (NIP). Syftet har varit att genom inventeringar få en fördjupad kunskap om skogarnas biologiska innehåll, skötselkrav och eventuella skyddsbehov. Särskild vikt har lagt vid inventering av skyddsvärda arter och då framför allt så kallade rödlistade arter (se nedan). Rapporten ska ligga till grund för kommunens fortsatta naturvårdsarbete och inte minst kunna bidra med kunskapsspridning till dem som besöker skogsområdena. Lokalerna, som har valts ut i samråd med kommunen, ligger alla i eller i nära anslutning till Helsingborgs stad (Figur 1) och de utgörs i huvudsak av bokskogsmiljöer. De mest tätortsnära skogarna, framför allt Ramlösaravinen och Pålsjö skog, utnyttjas i mycket stor utsträckning för promenader, motion och allmänt friluftsliv. Även förskolorna utnyttjar skogarna i stor utsträckning.

Figur 1. Helsingborgs stad med de fem undersökta lokalerna markerade.

Rödlistade arter

I den svenska rödlistan, som tas fram av ArtData-banken och fastställs av Naturvårdsverket, finns en förteckning över alla de arter vars framtida överlevnad i landet inte är säkerställd. Arterna placeras i olika kategorier som speglar utdöenderisken (se ruta i marginalen). Av Sveriges ca 58 000 arter har knappt 20 000 beaktats i rödlistningsprocessen. Av dessa är 3653 upptagna på den nationella rödlistan över missgynnade och hotade arter (Gärdenfors 2005). Dessutom tillkommer 653 rödlistade småarter, underarter, varieteter, populationer och besökande arter av olika organismgrupper.

I denna rapport och dess bilagor noteras rödlistningskategorierna enligt de gängse förkortningar (Gärdenfors 2005) som presenteras i rutan intill.

RÖDLISTNINGS- KATEGORIER

RE – Försvunnen

CR – Akut hotad

EN – Starkt hotad

VU – Sårbar

NT – Missgynnad

DD – Kunskapsbrist

Metod

Lokalerna har under 2005 fältbesökts vid flera tillfällen, huvudsakligen i samband med vittjning av insektsfällor. Vid fältbesöken har skyddsvärda arter av flera organismgrupper inventerats men tyngdpunkten har legat på vedlevande skalbaggar och epifytiska (trädväxande) lavar. Övriga organismer bl a mossor, svampar och andra insekter har också eftersökts men i mindre omfattning. Med skyddsvärda arter avses här i första hand rödlistade arter (Gärdenfors 2005) och signalarter (Nitare 2000) men ett stort antal andra arter, främst bland skalbaggar, har också noterats.

Inventeringen av vedlevande skalbaggar har huvudsakligen genomförts med hjälp av fönsterfällor som placerats på grova och gamla träd. På samtliga lokaler har två fönsterfällor varit utplacerade under perioden 26 maj till 24 juli och vittjats vid två tillfällen. Under denna period av året har många av skalbaggarerna hög aktivitet och möjligheten att påträffa ett stort antal arter, bl a många sällsynta, är stor. Dock missas en del av de tidiga respektive sena arterna. I mindre omfattning har skalbaggar inventerats genom sållning av mulm från ihåliga träd. I mulmen, som består av vedrester, gnagmjöl, fågelbon och annat som gömmer sig i ihåliga träd, lever flera sällsynta skalbaggsarter. Enstaka levande skalbaggar hittas i mulmen men mest är det fragment av döda skalbaggar som ansamlats i trädet. Fragmenten som består av halssköldar, täckvingar, ben och dylikt, går i de flesta fall att artbestämma. Efter genomförd sållning har all mulm återförts till håligheten. De vedlevande skalbaggar som fångats i fönsterfällor (Figur 2) eller som påträffats vid sållningar har artbestämts eller kontrollbestämts av Rickard Andersson i Höör.

Inventeringen är med andra ord inte en totalinventering av de undersökta artgrupperna. Syftet har istället varit att ge en god bild av områdenas naturvårdskvaliteter och inriktat på förekomster av särskilt skyddsvärda arter som huvudsakligen är knutna till trädsiktet. Resultatet ska i sin tur leda till en lämplig skötsel, eventuellt skydd samt informationspridning om de stadsnära skogarnas naturvärden.

Samtliga träd med fönsterfällor har fotograferats och en cd-skiva med fotografierna finns hos beställaren (Helsingborgs stad). Samtliga fynd av rödlistade arter har rapporterats till ArtDatabanken med kopia till Helsingborgs stad.

Fredrik Bengtsson, Widar Narvelo och Christina Andersson på Stadsbyggnadskontoret i Helsingborg har bidragit med kartor och annat underlagsmaterial. Stort tack.

Figur 2. Fönsterfälla monteras på trädet via en träställning. Under det genomskinliga plexiglasets hänger en behållaren med vatten, salt och några droppar diskmedel för att minska ytspänningen.

Resultat

Resultatet visar att skogsmiljöerna utmed Skånes västkust är mycket skyddsvärda och hyser en väldigt intressant uppsättning sällsynta arter. Samtliga undersökta lokaler visade på mycket höga naturvärden och rödlistade arter noterades på alla lokaler (Tabell 1). Totalt noterades 34 rödlistade arter enligt aktuell rödlista (Gärdenfors 2005). Den absoluta majoriteten utgjordes av vedlevande skalbaggar (27 arter) men rödlistade arter fanns även bland lavar (6 arter) och myggor (1 art). Den ved- och barklevande kryptogamfloran får dock ändå ses som tämligen utarmad i trakten. Troligtvis är det luftföroreningar, främst under 1960- och 1970-talet, som slagit ut stora delar av kryptogamfloran. Det finns dock möjligheter till en förbättring nu när framför allt svaveldioxidhalterna sjunkit generellt i de tidigare så hårt föroreningsbelastade sydvästra delarna av Sverige.

Sammanlagt gav fönsterfällorna 147 arter vedlevande skalbaggar. Flest arter, 77 stycken, noterades från Nellåkraskogen (Ytterligare uppgifter från fönsterfällorna presenteras i Bilaga 1). Detta relativt låga artantal beror på att fönsterfällorna inte var uppsatta hela säsongen. Antalet rödlistade arter är däremot mycket högt vilket visar att fönsterfällorna gav ett bra utbyte av den kategorin arter. Antalet rödlistade varierade mellan 8 (Pålsjö skog) och 16 arter (Nellåkraskogen). Förvånansvärt många rödlistade skalbaggar noterades även i de centralt belägna lokalerna Ramlösaravinen och Pålsjö skog med 12 respektive 8 arter. Vid en jämförelse med rödlistade arter i andra undersökningar visar det sig att bokskogarna i och runt Helsingborg håller mycket hög klass (Figur 3). Resultatet från motsvarande inventeringar av bokskogslokaler i Hörs och Hörby kommuner varierade mellan 3 och 12 rödlistade vedlevande skalbaggar (Malmqvist 2002). Liknande undersökningar har även genomförts på tolv bokskogslokaler i Hallands län (Andersson 2002, Jansson 2004). Trots att undersökningsinsatsen i Halland utfördes med fler fönsterfällor och under längre tid var antalet rödlistade arter färre än på många av lokalerna i Helsingborg.

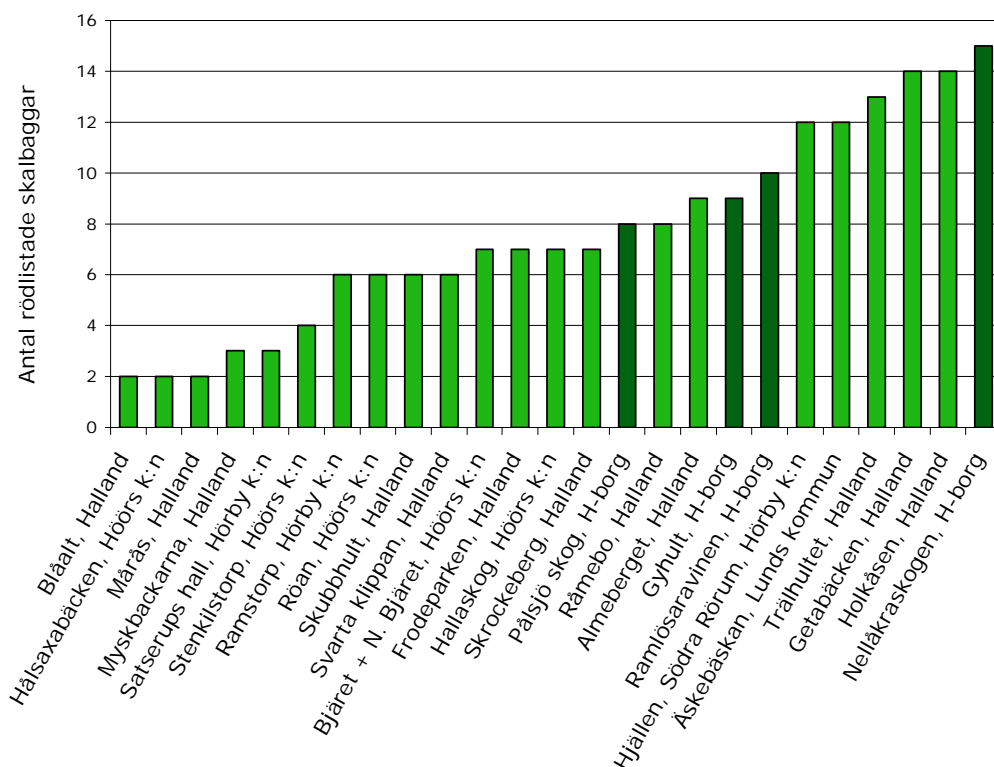
Bland det stora antalet rödlistade skalbaggsarter gjordes framför allt många mycket intressanta fynd av arter som nästan uteslutande förekommer i gamla bokskogar. Till dessa hör stumpbaggearterna *Aeletes atomarius* och *Plegaderus dissectus*, gråbandad trägnagare *Anobium costatum*, bokblombock *Anoplodera scutellata*, bokbarkglansbagge *Rhizophagus brancsiki* och barkbaggearten *Synchita variegata*. Flera av arterna har dessutom fångats i stort antal vilket indikerar att populationerna är mycket goda.

Den mycket sällsynta och hotade bokblombocken noterades från tre av de fem undersökta lokalerna i totalt sex exemplar. Det indikerar en god status för arten i regionen trots motsatta misstankar tidigare (Nilsson & Baranowski 1995). Bokblombocken förekommer annars mest i tämligen stora bokskogsområden med god tillgång på grov stående död ved. Det är därför intressant att den även finns i ett så litet skogsområde som Hjälmsults kungsgård, där andelen bok är tämligen liten. Troligen utnyttjar den flera närliggande lämpliga bestånd med gammal skog i åkerlandskapet. Bokbarkglansbaggen är ytterligare en sällsynt art som endast är känd från Skåne och Halland. Den framför allt förekommer i fuktiga bokskogsmiljöer. Tre exemplar av arten fångades i en fönsterfälla på en solexponerad bokhögstubbe intill en väggkant. Fynden visar på de mycket höga naturvärdena och goda förutsättningarna för sällsynta arter som bokskogarna har i regionen.

Ett stort antal andra rödlistade skalbaggar noterades också på de undersökta lokalerna. Ett av de mest oväntade fynden var trägnagaren *Priobium carpini* som noterades från Pålsjö skog. Den var tidigare endast känd från en handfull lokaler i landet, samtliga i västra Skåne och huvuddelen av fynden är sentida och gjorda i trävirke i gamla byggnader. Möjligen har de tämligen varma somrarna och milda vintrarna de senaste åren fått populationerna att öka. Den kan också vara på spridning från kontinenten. Fyndet i Pålsjö skog är det andra fyndet i en naturlig miljö i Sverige. En annan mycket sällsynt art som möjligen också ökar är den 2-3 mm långa *Euplectus duponti*. Det är en art av klubbhornsbagge som även den huvudsakligen känd från några lokaler i västra Skåne. Den noterades nu från Ramlösaravinen och Pålsjö skog.

I det mycket lilla bokskogsområdet vid Gyhult gjordes flera intressanta fynd. Ett av de mest intressanta var *Trichonyx sulcicollis*, även den en klubbhornsbagge. Aktuella fynd finns från drygt tio lokaler i landet och den uppges leva tillsammans med trädlevande myror. I Skåne var den tidigare bara känd från fyra lokaler. Ytterligare en hotad art, med få förekomster i Skåne och även i landet, är den vedlevande vi-velarten *Stereocorynes truncorum* som fångades i Nellåkraskogen.

Figur 3. En jämförelse av undersökningen i Helsingborg med andra undersökningar av bokskogar i Skåne och Halland. Samtliga skånska lokaler är undersökta med hjälp av två fönsterfällor var (Malmqvist 2002, Malmqvist 2004) och för jämförelsens skull baseras diagrammet på fångstuppgifter från dessa. Rödlistade arter som hittats med andra metoder ingår alltså ej. Uppgifter från Holkåsen och Trälhultet i Halland (Andersson 2001) baseras på resultat från fyra fönsterfällor/lokal under två säsonger. Övriga uppgifter från Halland (Jansson 2004) baseras på 4-7 fönsterfällor/lokal inkl. uppgifter från sk fallfällor och tickfällor dessa inte kunnat särskiljas. Hjälmskults kungsgård i Helsingborg (8 rödlistade arter) ingår inte i diagrammet eftersom endast en fälla satt på bok.

Flera av de mycket sällsynta arterna som påträffats i denna undersökning förekommer även i de små ädellövskogsbestånden Ramlösaravinen, Hjälmskult Kungsgård och Gyhult. Som ovan nämnts om bokblombocken kan troligen många av arterna röra sig mellan olika bestånd och därför klara sig, trots att varje enskilt bestånd är mycket litet. Ett bestånd där det tillfälligt skapas lämpligt substrat kan locka till sig arter och individer från närliggande skogsbestånd. När populationerna sedan byggs upp i beståndet kan spridning ske till andra bestånd. På detta sätt kan många av skogsbestånden, stora som små, fungera tillsammans. Negativa händelser i ett område blir på detta sätt inte avgörande för arterna fortsatta existens om de fortfarande finns kvar i närliggande skogar. Om dessa små bestånd blir alltför isolerade, eller om negativa händelser sker i många av bestånden minskar dock populationerna och det finns en överhängande risk att många känsliga arter försvinner. Därför är det viktigt att inse att varje parti med ädellövskog är mycket viktigt och utgör en del i ett större landskap med ädellövskog. Genom en ekologisk landskapsplan för Helsingborgs lövskogar skulle ett samlat grepp kunna tas och förutsättningarna för att bevaras och utveckla naturvärdena skulle öka.

Tabell 1. Särskilt skyddsvärda arter på de undersökta lokalerna. För respektive lokal presenteras rödlistade arter, signalarter och regionalt sällsynta arter. I den senare kategorin ingår arter som var upptagna på rödlistan 2000 men som inte är med på rödlistan 2005.

Art	Rödlistningskategori 2005	Signalart (S), Regionalt sällsynt (R)	Ramlösaravinen	Pålsjöes skog	Gyhult	Hjälmskults kungsgård	Nellåkraskogen
Mossor							
<i>Neckera complanata</i> Platt fjädermossa		S		X			X
Lavar							
<i>Arthonia pruinata</i> Matt pricklav	VU					X	
<i>Arthonia spadicea</i> Glansfläck	S		X	X			
<i>Bacidia rubella</i> Lönnlav	S						
<i>Chaenotheca chlorella</i> Kornig nållav	S						
<i>Opegrapha ochrocheila</i> Orangepudrad klotterlav	NT		X	X			
<i>Opegrapha vermicellifera</i> Stiftklotterlav	VU		X	X			X
<i>Pyrenula nitida</i> Bokvårtlav	NT			X			X
<i>Schismatomma decolorans</i> Grå skärelav	NT					X	
<i>Sclerophora peronella</i> Liten blekspik	NT					X	
<i>Thelotrema lepadinum</i> Havstulpanlav		S					X
Skalbaggar							
<i>Aeletes atomarius</i>	NT			X		X	X
<i>Ampedus nigroflavus</i> Orange rödrock	NT		X			X	
<i>Anobium costatum</i> Gråbandad trägnagare	NT		X		X		
<i>Anoplodera scutellata</i> Bokblombock	VU			X		X	X
<i>Choragus sheppardi</i>	NT						X

<i>Cis castaneus</i>	NT		X	X		X
<i>Cis micans</i>	NT		X		X	
<i>Conopalpus testaceus</i> Ekgrenbrunbagge	R		X		X	
<i>Corticeus unicolor</i> Enfärgad barksvartbagge	R			X		X
<i>Cryptophagus labilis</i>	NT		X	X	X	X
<i>Cryptophagus micaceus</i> Bålgetingfuktbagge	R				X	X
<i>Dorcatoma flavicornis</i> Bred tickgnagare	R					X
<i>Dorcatoma substriata</i> Sprängtickgnagare	NT		X			X
<i>Dryocoetes villosus</i> Ekbarkborre	R					X
<i>Epuraea guttata</i>	R			X		
<i>Ernoporicus fagi</i> Bokborre	NT		X			X
<i>Eucnemis capucina</i>	VU		X			X
<i>Euplectus brunneus</i>	R			X		X
<i>Euplectus duponti</i>	DD		X	X		
<i>Hylis foveicollis</i>	R			X	X	X
<i>Hylis olexai</i>	R				X	X
<i>Lissodema denticolle</i> Vasstandad trädbasbagge	NT				X	X
<i>Melasis buprestoides</i>	R				X	
<i>Mesosa nebulosa</i> Töckenfärgad ögonfläcksbock	NT					X
<i>Mycetochara axillaris</i> Större svampklobagge	R		X			
<i>Mycetophagus piceus</i> Ljusfläckig vedsvampbagge	R		X			
<i>Mycetophagus quadripustulatus</i> Stor vedsvampbagge	R		X			X
<i>Opilo mollis</i>	NT		X			
<i>Phloeophagus lignarius</i>	NT					X
<i>Phloeophagus thomsoni</i>	NT					X
<i>Plegaderus dissectus</i>	NT		X	X	X	X
<i>Priobium carpini</i>	VU			X		
<i>Prionocyphon serricornis</i>	R		X		X	X
<i>Procraterus tibialis</i> Smalknäppare	NT					X
<i>Ptenidium gressneri</i>	NT				X	
<i>Rhizophagus brancsiki</i> Bokbarkglansbagge	NT					X
<i>Sepedophilus bipunctatus</i>	R					X
<i>Scaphidema metallicum</i> Albarksvartbagge	R		X			
<i>Stereocorynes truncorum</i>	VU					X
<i>Synchita variegata</i>	NT		X			X
<i>Tetratoma fungorum</i> Blåvingad lövsvampbagge	R		X	X		
<i>Trichonyx sulcicollis</i>	VU				X	
<i>Trinodes hirtus</i>	VU					X
<i>Uloma culinaris</i> Större sågsvartbagge	NT		X	X	X	X
<i>Velleius dilatatus</i> Bålgetingkortvinge	R			X		X
Övriga insekter						
<i>Keroplatus tipuloides</i> Getinglik svampmygga	NT		X			

Sammanställning från respektive lokal

Nedan presenteras varje lokal för sig. Till varje lokal finns en översiktlig beskrivning med en bedömning av områdets naturvärde samt förslag till skötsel som bevarar och utvecklar naturvärdena. En sammanställning av fynduppgifter från fönsterfällorna presenteras i bilaga 1. Flygbilder över de undersökta lokalerna med lokalisering av fönsterfällor presenteras i bilaga 2.

Ramlösaravinen

En bokskogsklädd ravin intill anrika Ramlösa brunnsparc i centrala Helsingborgs östra delar. Genom ravinen rinner en bäck med bland annat förekomst av öring. Det finns mycket gott om gamla träd främst bok och ek men också bl a alm, ask och al. Askarna och alarna växer framför allt utmed bäcken. Många av de äldre almarna har drabbats av almsjukan och är döda. Det finns förövrigt gott om död ved i skogen. Här och där ligger omkullfallna stockar och grova grenar och på flera ställen står avbrutna högstubbar, huvudsakligen av bok. Vid Brunnsparcen, i östra delen, öppnar skogen upp sig och här står flera vidkroniga och mycket grova träd.

Naturvärde och skyddsvärda arter

Ramlösaravinen hyser mycket höga naturvärden. Stadens omedelbara närhet har dock medfört att lavfloran är kraftigt utarmad med en dominans av föroreningståliga arter som blågrå mjöllav *Lepraria incana* och alger. Två rödlistade arter, orangepudrad klotterlav *Opegrapha ochrocheila* och stiftklotterlav *Opegrapha varmicellifera*, hittades dock på ett par gamla bokar. Båda arterna är typiska för gamla bokskogar. Trots en till stora delar utarmad lavflora är Ramlösaravinen en mycket värdefulla insektslokal. Den stora mängden död är en förutsättning för många av de sällsynta arter som idag finns här. Bäckmiljön i sig är också intressant med förekomst av bl a öring.

Trots att Ramlösaravinen ligger mer eller mindre mitt i Helsingborg finns här ett stort antal mycket sällsynta arter. De båda fönsterfällorna, båda placerade på bokhögstubber med fruktkroppar av svampen fnöskticka, gav totalt 64 vedlevande skalbaggar varav hela 10 rödlistade. Flera karaktärsarter för skyddsvärda bokskogar finns, bl a gråbandad trägnaggare *Anobium costatum*, bokborre *Ernoporicus fagi* och *Plegaderus dissectus*, samtliga rödlistade. Till de sällsyntaste arterna i Ramlösaravinen hör halvknäpparen *Eucnemis capucina*, en art med få skånska förekomster. Fyra exemplar fångades och flera fynd i sydsverige de senaste åren indikerar en möjlig ökning av arten i Sverige under de senaste åren. I en av fönsterfällorna fångades den sällan noterade *Euplectus duponti*. Mycket få fynd är gjorda av arten som verkar ha sin huvudsakliga utbredning i anslutning till gamla träd i västra Skåne. En annan sällsynt art från området som bör nämnas är brokbaggearten *Opilo mollis*. Denna ca 1 cm långa och brungula skalbagge lever som rovdjur i gamla träd och är i Skåne endast känd från en handfull lokaler.

Ramlösaravinen var den enda lokalen med fynd av getinglik svampmygga *Keroplatus tipuloides* (Figur 4). Det är en sällsynt och lokal art, känd från ca 15 lokaler i landet. Den lever på fnösktickangripna bokar och björkar där larven livnär sig på svampsporer.

Figur 4. Getinglik svampmygga *Keroplatus tipuloides* är en sällsynt mygga som är känd från ett fåtal skogar i Skåne, Halland, Sörmland och Uppland. Ett exemplar fångades i en av fönsterfällorna i Ramlösaravinen.

Art	Kat.	Fynduppgifter
Lavar		
<i>Arthonia spadicea</i> Glansfläck	S	På bl a ek- och bokbark
<i>Opegrapha ochrocheila</i> Orangepudrad klotterlav	NT	På bokved
<i>Opegrapha vermicellifera</i> Stiftklotterlav	VU	På bokbark
Skalbaggar		
<i>Ampedus nigroflavus</i> Orange rödrock	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Anobium costatum</i> Gråbandad trägnaggare	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Cis micans</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Conopalpus testaceus</i> Ekgrenbrunbagge	R	Fönsterfälla på bok

<i>Cryptophagus labilis</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Dorcatoma substriata</i> Sprängticknagare	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Ernoporicus fagi</i> Bokborre	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Eucnemis capucina</i>	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Euplectus duponti</i>	DD	Fönsterfälla på bok
<i>Melasis buprestoides</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Mycetochara axillaris</i> Större svampklobagge	R	Sållad från ihålig bok
<i>Mycetophagus piceus</i> Ljusfläckig vedsvampbagge	R	Fönsterfälla på bok
<i>Mycetophagus quadripustulatus</i> Stor vedsvampbagge	R	Noterad i fält på bok
<i>Opilo mollis</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Plegaderus dissectus</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Prionocyphon serricornis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Scaphidema metallicum</i> Albarksvartbagge	R	Fönsterfälla på bok
<i>Synchita variegata</i>	NT	Fältobservation på bok
<i>Tetratoma fungorum</i> Blåvingad lövsvampbagge	R	Sållad från ihålig bok
Övriga insekter		
<i>Keroplastus tipuloides</i> Getinglik svampmygga	NT	Fönsterfälla på bok

Förslag till skötsel

För många av de skyddsvärda arterna är det viktigt att det finns en kontinuerlig tillgång på grov död ved, både som högstubbar och som liggande ved (lågor). För att det ska bildas grov död ved måste det finnas en god tillgång på gamla träd. Det är därför viktigt att äldre träd endast avverkas då de kan utgöra fara för människor eller egendom eller då träd hotar att falla över stigar och leder. Träd och grenar som måste tas ner i anslutning till stigar och elljusspår eller motsvarande flyttas lämpligen till andra delar av området. Det kan i vissa fall också vara lämpligt att transportera veden till något annat stadsnära bokskogsområde som t ex Pålsjö skog.

Pålsjö skog

I nordvästra delen av Helsingborg ligger Pålsjö skog. Det är en stor ädellövskog som domineras av ek och bok. I södra delen finns också en fin alsumpskog. Undersökningen har dock främst inriktat sig på bok. Pålsjö skog har ett väl utbyggt stigsystem och är mycket välbesökt av motionärer, förskolor och för allmän rekreation och friluftsliv. Skogen har med andra ord ett mycket högt värde som rekreationsområde. Den nu genomförda inventeringen visar dessutom att också naturvärdena är mycket höga och kräver sin uppmärksamhet.

Naturvärde och skyddsvärda arter

Den stora mängden gamla träd, den goda tillgången på död ved och troligtvis en lång skoglig kontinuitet har medfört att många hotade arter finns i skogen. Både sällsynta mossor, svampar och lavar har hittats men liksom i de övriga undersökta områdena är det framför allt skalbaggsfaunan som visar på höga kvalitéer. Totalt noterades 52 vedlevande skalbaggar i fönsterfällorna och av dessa är 8 rödlistade. De båda fönsterfällorna var placerade på grova bokhögstubbar angripna av svampen fnöskticka i den norra delen av skogen, i närheten av paviljongen. En av fönsterfällorna var dock nedriven vid en första vittjningen av fällan vilket medförde ett mycket magert resultat. Den fick dock vara i fred sedan den flyttats till ett annat träd.

En av Pålsjö skogs mycket sällsynta arter är den krävande bokblombocken. Den fångades i en av fönsterfällorna och understryker områdets höga kvalité. Bokblom-

bocken förekommer nästan uteslutande i skogar med god tillgång på död ved och den utnyttjar nästan uteslutande solexponerade högstubbar i en lucka eller i en kantzon i skogen. Glesa bokskogar av den typ som Pålsjö skog är ofta mycket lämpliga för arten. Bland andra sällsynta bokskogarter kan nämnas de båda stumpbaggarna *Aeletes atomarius* och *Plegaderus dissectus* samt större sågsvartbagge *Uloma culinaris* (Figur 5). Ett mycket intressant fynd gjordes av trägnagaren *Priobium carpini* som även den fångades i en av fällorna. Det är en liten mörk skalbagge som annars är anträffad inomhus i byggnadsvirke på några få platser i sydvästra Skåne. Pålsjö skog är den andra lokalen i landet där arten hittats i en naturlig miljö.

Figur 5. Den större sågsvartbaggen *Uloma culinaris* är rödlistad och lever i rötad ved av gamla lövträd. I Pålsjö skog fångades den i en fönsterfälla men den sågs även krypa omkring på murkna, liggande bokstockar.

Pålsjö skog var en av de mer intressanta lokalerna för bark- och vedlevande kryptogamer och ett flertal intressanta fynd gjordes. Den sällsynta nålkvastmossan *Dicranum tauricum* växte rikligt på stammar av bok och ek men även på liggande ved. Den är inte rödlistad men det finns få fastlandsfynd av arten som har sin huvudutbredning på Gotland. På några gamla bokar noterades de rödlistade lavarna orangepudrad klotterlav *Opegrapha ochrocheila* (Figur 6), stiftklotterlav *Opegrapha vermicellifera* och bokvårtlav *Pyrenula nitida*. Samtliga arter är rödlistade och förekommer framför allt i gamla bokskogar med lång skoglig kontinuitet.

Art	Kat.	Fynduppgifter
Mossor		
<i>Dicranum tauricum</i> Nålkvastmossa	R	På bark och ved av ek, bok
<i>Neckera complanata</i> Platt fjädermossa	S	På bark av bok
Lavar		
<i>Arthonia spadicea</i> Glansfläck	S	På bark av ek och bok
<i>Opegrapha ochrocheila</i> Orangepudrad klotterlav	NT	På bokved
<i>Opegrapha vermicellifera</i> Stiftklotterlav	NT	På bark av bok
<i>Pyrenula nitida</i> Bokvårtlav	NT	På bark av bok

Skalbaggar

<i>Aeletes atomarius</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Anoplodera scutellata</i> Bokblombock	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Cis castaneus</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Corticium unicolor</i> Enfärgad barksvartbagge	R	Sållad från ihålig bok
<i>Cryptophagus labilis</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Epuraea guttata</i>	R	På savande ek
<i>Euplectus brunneus</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Euplectus duponti</i>	DD	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis foveicollis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Plegaderus dissectus</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Priobium carpini</i>	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Tetratoma fungorum</i> Blåvingad lövsvampbagge	R	Sållad från ihålig bok
<i>Uloma culinaris</i> Större sågsvartbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Velleius dilatatus</i> Bålgetingkortvinge	R	Fönsterfälla på bok

---

Figur 6. Den rödlistade laven orangepudrad klotterlav *Opegrapha ochrocheila* växer framför allt på blottad bokved, så även i Pålsjö skog. Den känns igen genom att de svarta streckformade fruktkrapparna har ett orangefärgat puder på sig.

Förslag till skötsel

Bokblombocken som finns i Pålsjö skog är en av våra mest sällsynta bokskogsarter med krav på god tillgång på lämpliga bokhögstubbar. I samma typ av högstubbar som bokblombocken lever finns också förutsättningar för ett stort antal andra sällsynta insektsarter. Därför är det viktigt att det kontinuerligt finns en god tillgång på tämligen grova (> 30 cm i diameter) bokhögstubbar. I delar av Pålsjö skog där det idag saknas eller finns ont om högstubbar kan det vara lämpligt att kapa eller ringbarka bokar i denna dimensionsklass. Det är dock viktigt att inte skada bokar som det växer sällsynta mossor, svampar eller lavar på. För övrigt bör skogen få utvecklas utan allt för stora ingrepp. All död ved bör lämnas i området eller flyttas inom området om den hamnar på olämpligt ställe. Håll gärna skogen lite gles där det finns gott om ek men avverka inga skyddsvärda träd.

Gyhult

Skogen vid Gyhult ligger i norra delen av Helsingborgs tätort, strax norr om Berga industriområde och järnvägen. Den utgörs av bokskog med ett mindre inslag av bl a ek, björk och avenbok. Förutom Berga industriområde i sydost omges området i alla väderstreck av öppna fält. Närmaste ädellövskog med äldre träd ligger på ca 500 meters avstånd. Skogen vid Gyhult är liten, gles och tämligen rationellt skött men det finns ett stort inslag av grova träd. Det finns också ett fåtal högstubbar och lågor, de flesta troligen från stormen i januari 2005.

Naturvärde och skyddsvärda arter

Lokalen har trots sin ringa storlek ett mycket högt naturvärde med en förvånansvärt intressant fauna av vedlevande insekter. I fönsterfällorna, som båda var placerade på bokhögstubbar, noterades totalt 64 arter vedlevande skalbaggar vara 10 rödlistade. Flera av dem är knutna till äldre bokskogar med rik förekomst på gamla träd och grov död ved. Bland dessa finns bl a de båda rödlistade bokspecialisterna gråbandad trägnagare *Anobium costatum* (Figur 7) och stumpbaggen *Plegaderus dissectus*. En annan mycket sällsynt art från området är den hotade klubbhornsbaggen *Trichonyx sulcicollis*. Den uppges leva i träd tillsammans med myror av släktet *Lasius* och endast en handfull lokaler med arten är kända i Skåne.

Art	Kat.	Fynduppgifter
Skalbaggar		
<i>Anobium costatum</i> Gråbandad trägnagare	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Cis castaneus</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Cis micans</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Conopalpus testaceus</i> Ekgrenbrunbagge	R	Fönsterfälla på bok
<i>Cryptophagus labilis</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Cryptophagus micaceus</i> Bålgetingfuktbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis foveicollis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis olexai</i>	R	Fönsterfälla på bok

<i>Lissodema denticolle</i> Vasstandad trädbasbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Melasis buprestoides</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Plegaderus dissectus</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Prionocyphon serricornis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Ptenidium gressneri</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Trichonyx sulcicollis</i>	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Uloma culinaris</i> Större sågsvarvbagge	NT	Fönsterfälla på bok

Figur 7. Gråbandad trägnagare *Anobium costatum* är sällsynt men tillhör karaktärsarterna i artrika äldre bokskogar i Skåne.

Förslag till skötsel

För att bevara de sällsynta arter som idag förekommer och för att utveckla potentialen så bör mängden stående och liggande grov död ved öka. Det är också viktigt att det finns en stor mängd gamla träd som framöver kan bidra med död ved.

Hjälmslults Kungsgård

Strax norr om Allerum, ca 7 km norr om Helsingborg, ligger Hjälmslults kungsgård. Här finns ett litet men mycket fint ädellövskogparti med bok, avenbok, ek m.m. Flera av träden är mycket gamla och grova. Några är även ihåliga och fyllda med mulm. Fläckvis finns ett mycket kraftigt buskskikt med fläder, hassel och björnbär. De blommande buskarna är viktiga som pollenkälla för flera insekter, även vedlevande.

Naturvärde och skyddsvärda arter

Skogsbeståndet är mycket värdefullt och inventeringen visade på ett mycket stort antal skyddsvärda arter. På grovbarkiga ekar växte de båda rödlistade arterna matt pricklav *Arthonia pruinata* och grå skärelav *Schismatomma decolorans*. På en gammal alm på gårdsplanen strax utanför skogen växte den rödlistade laven liten blekspik *Sclerophora peronella*. Två fönsterfällor var uppsatta i området, den ena på en bokhögstubbe med fnösketicka och den andra på en ihålig gammal ek. Resultatet från fönsterfällorna blev 68 vedlevande skalbaggsarter. Flera av arterna är sällsynta och åtta upptagna på rödlistan. Även här noterades många typiska bokskogsarter med den sällsynta bokblombocken som den mest intressanta. Bland andra krävande bokskogsarter kan nämnas de båda stumpbaggarna *Aeletes atomarius* och *Plegaderus dissectus*. Vid sällning av en ihålig bok hittades en täckvinge av den rödlistade långhorningen töckenfärgad ögonfläcksbock *Mesosa nebulosa*. Två exemplar av den mycket sällsynta halvknäpparen *Eucnemis capucina* noterades också i fällan på bokhögstubben.

Flera typiskt eklevande arter hamnade i fällan på den ihåliga eken. Här kan nämnas bred ticknagare *Dorcatoma flavicornis*, ekbarkborre *Dryocoetes villosus*, smalknäppare *Procræus tibialis* samt den mycket sällsynta *Trinodes hirtus*. Den sistnämnda är en svarthårig liten änger som är släkt med de mer välkända skalbaggar-pälsänger och fläskänger som ibland dyker upp inomhus. *T. hirtus* hittas bl a i

ihåliga träd där den sannolikt livnär sig på organiskt avfall som fågelfjädrar, döda insekter m.m.

Art	Kat.	Fynduppgifter
Lavar		
<i>Arthonia pruinata</i> Matt pricklav	VU	På grov ekbark
<i>Schimatomma decolorans</i> Grå skärelav	NT	På grov ekbark
<i>Sclerophora peronella</i> Liten blekspik	NT	Vid gården på alm
Skalbaggar		
<i>Aeletes atomarius</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Ampedus nigroflavus</i> Orange rödrock	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Anoplodera scutellata</i> Bokblombock	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Corticus unicolor</i> Enfärgad barksvartbagge	R	Fältobservation på bok
<i>Cryptophagus micaceus</i> Bålgetingfuktbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Dorcatoma flavicornis</i> Bred tickgnagare	R	Fönsterfälla på ek
<i>Dryocoetes villosus</i> Ekbarkborre	R	Fönsterfälla på ek
<i>Eucnemis capucina</i>	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Euplectus brunneus</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis foveicollis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis olexai</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Mesosa nebulosa</i> Töckenfärgad ögonfläcksbock	NT	Sällning av bok
<i>Plegaderus dissectus</i>	NT	Fönsterfälla på bok och ek
<i>Prionocyphon serricornis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Procraterus tibialis</i> Smalknäppare	NT	Fönsterfälla på ek
<i>Sepedophilus bipunctatus</i>	R	Fönsterfälla på bok och ek
<i>Trinodes hirtus</i>	VU	Fönsterfälla på ek
<i>Velleius dilatatus</i> Bålgetingkortvinge	R	Fönsterfälla på ek

Förslag till skötsel

Det aktuella skogsbeståndet vid Hjälmskults kungsgård har tidigare betats men håller nu på att förbuskas och växa igen. En försiktig gallring av klenare träd bör genomföras i vissa täta partier. Observera dock att de måste finnas gott om efterföljare till dagens grova träd och att inga grova träd (>40 cm i diameter) bör tas ner. I stället för att gallra bort träd kan några istället ringbarkas. Då ges området ett tillskott av död ved. Unga träd som växer upp i äldre ekars kronor bör omedelbart tas ner. Eken mår mycket dåligt av konkurrens i kronan och kan gå en för tidig död tillmötes. Efter gallring är det lämpligt att släppa på nötkreatursbete och åter hävda marken. All död ved som bildas i området bör lämnas kvar.

Nellåkraskogen

Väster om Hjälmskults Kungsgård, ca 5 km norr om Helsingborg, ligger Nellåkraskogen. Skogen är mycket skiftande med bokskog, hyggen, kärr och granplanteringar. I några av bokbestånden finns det gamla bokar och det är ett av dessa som undersökts mer ingående. Det utgörs av ett genomhugget bestånd med kvarlämnade överståndare. Beståndet ligger på båda sidor av vägen längst i nordväst. Här finns några mycket grova och solexponerade bokhögstubbar med fnöskticka. På två av högstubbarna har fönsterfällor varit monterade. Utöver några mycket grova högstubbar samt ett fåtal grova lågor bedöms mängden död ved i Nellåkraskogen som helhet vara ganska måttlig.

Naturvärde och skyddsvärda arter

Trots att de undersökta bokhögstubbarna i Nellåkraskogen stod på ett hygge med överståndare visade sig skogen ha en exceptionellt intressant skalbaggsfauna. De båda fönsterfällorna gav 77 arter varav hela 16 rödlistade. Liksom i övriga områden fanns en mycket fin uppsättning bokskogsarter. Till de rödlistade och mest intressanta hör de båda stumpbaggar *Aeletes atomarius* och *Plegaderus dissectus*, bokblombock *Anoplodera scutellata*, bokbarkglansbagge *Rhizophagus brancsiki*, bokborre *Ernoporicus fagi* samt barkbaggen *Synchita variegata*. Samtliga av ovan nämnda arter är beroende av grova högstubbar eller lågor av bok, gärna fnösktickangripna.

Två andra mycket sällsynta skalbaggar som noterades är de båda vedvivlarna *Phloeophagus lignarius* (Figur 8) och *Stereocorynes truncorum*. De utmärker sig liksom de flesta av vivlarna genom att huvudet är utdraget i ett långt snyte. Liksom vid Hjälmsults Kungsgård fanns även den mycket sällsynta ängern *Trinodes hirtus*. Nellåkraskogen var också den enda lokalen för den rödlistade plattnosbaggen *Choragus sheppardi* som tros vara knuten till trädlevande s k kulsvampar.

Lav- och mossfaunan är tämligen trivial på de solexponerade träden. Två rödlistade arter noterades, bokvårtlav *Pyrenula nitida* och stiftklotterlav *Opegrapha vermicellifera* hittades dock på en beskuggad bokhögstubbe i ett tätare parti.

Art	Kat.	Fynduppgifter
Mossor		
<i>Neckera complanata</i> Platt fjädermossa	S	På bark av bok
Lavar		
<i>Opegrapha vermicellifera</i> Stiftklotterlav	NT	På bark av bok
<i>Pyrenula nitida</i> Bokvårtlav	NT	På bark av bok
<i>Thelotrema lepadinum</i> Havstulpanlav	S	På bark av bok
Skalbaggar		
<i>Aeletes atomarius</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Anoplodera scutellata</i> Bokblombock	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Dryocoetes villosus</i> Ekbarkborre	R	Fönsterfälla på ek
<i>Euplectus brunneus</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis foveicollis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Ernoporicus fagi</i> Bokborre	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Rhizophagus brancsiki</i> Bokbarkglansbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Lissodema denticolle</i> Vasstandad trädbasbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Cis castaneus</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Synchita variegata</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Hylis olexai</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Choragus sheppardi</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Uloma culinaris</i> Större sågsvartbagge	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Cryptophagus labilis</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Dorcatoma substriata</i> Sprängticknagare	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Phloeophagus thomsoni</i>	NT	Fönsterfälla på bok
<i>Phloeophagus lignarius</i>	NT	Fältobservation på bok
<i>Stereocorynes truncorum</i>	VU	Fönsterfälla på bok
<i>Mycetophagus quadripustulatus</i>	R	Fältobservation på bok
<i>Hylis olexai</i>	R	Fönsterfälla på bok

<i>Plegaderus dissectus</i>	NT	Fönsterfälla på bok och ek
<i>Prionocyphon serricornis</i>	R	Fönsterfälla på bok
<i>Trinodes hirtus</i>	VU	Fönsterfälla på bok

Figur 8. Den vedlevande viveln *Phloeophagus lignarius* är en av de många rödlistade arterna som noterades i Nellåkraskogen.

Förslag till skötsel

För att gynna många av de sällsynta arterna som är knutna till bok bör andelen bokskog öka. En ökning av mängden död ved är också önskvärt. Ett sätt kan vara att under ett antal år framöver skapa högstubbar och lågor av bok i lämpligt läge. Kryptogamfloran gynnas dock genom att delar av skogen lämnas till fri utveckling så att fuktigheten i skogen ökar. All död ved bör lämnas i området.

Referenser

- Andersson, R. *Förekomst av vedlevande insekter i Biskopstorp i Halland*. Meddelande 2001:16, Länsstyrelsen i Halland.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005 – The 2005 Red List of Swedish Species*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Jansson, N. *Vedskalbaggar i 20 lövskogsområden i Hallands län 1999-2002*. Meddelande 2004:23, Länsstyrelsen i Halland.
- Malmqvist, A. 2002. *Inventering av vedlevande skalbaggar i Höör och Hörby kommuner 2002*. Naturcentrum AB.
- Malmqvist, A. *Skyddsvärda lövträds miljöer i Lunds kommun – inventering och naturvärdesbedömning av utvalda lokaler med evighetsträd*. Naturcentrum AB.
- Nilsson, S. G. & Baranowski, R. 1995. *Bokskogens hotade vedskalbaggar: 1. Bokblombocken *Anoplodera scutellata* (Cerambycidae)*. Ent. Tidskr. 116:13-19.
- Nitare, J. (red.) 2000. *Signalarter – Indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsen, Jönköping.